

მცირე და საშუალო საწარმოების მნიშვნელობა თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკაში

ეკატერინე გიგოლაშვილი
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

წინამდებარე სტატიაში ნაჩვენებია, ის თუ რა იგულისხმება „მცირე და საშუალო საწარმოს“ ცნების ქვეშ; დასაბუთებულია, რომ მცირე საწარმოს ბუნება და როლი კარგად ვლინდება მის ფუნქციებში და ძლიერ და სუსტ მხარეებში; ხაზგასმულია, ამ ფუნქციითა პრიორიტეტულობა და აქტუალობიდან გამომდინარე დროსა და სივრცეში ცვალებადობა; შედარებისა და ანალიზის მეთოდის გამოყენებით მოცემულია საქართველოში და ევროკავშირში მცირე და საშუალო საწარმოების პარამეტრების ანალიზი; ხაზგასმულია, რომ რეგულირება და დაბეგვრა უნდა იყოს დისკრიმინაციული მცირე ბიზნესის სასარგებლოდ და სახელმწიფომ უნდა აღმოფხვრას ყველა ის გადახრა, რომელიც აფერხებს მის განვითარებას; გამოვლენილია, რომ საქართველოს ევროკრიტერიუმებზე გადასვლამ საგრძნობლად გაზარდა მცირე და საშუალო საწარმოების წილი საწარმოთა მთლიან რაოდენობაში, სამაგიეროდ შემცირა საშუალო და მსხვილი საწარმოების წილი.

საკვანძო სიტყვები: მიკრო, მცირე, საშუალო და მსხვილი საწარმო; შედარებისა და ანალიზის მეთოდი; ძველი და ახალი მეთოდოლოგია; სალი და ტრადიციული ეკონომიკური აზროვნება; ცნება; განსაზღვრება.

THE IMPORTANCE OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE ECONOMY OF MODERN GEORGIA

Ekaterine Gigolashvili
Doctorant of GTU

RESUME

This article shows, what is considered under the concept of “small and medium enterprise”; We have argued that the nature, role and importance of a small enterprises are well revealed in its functions, strengths and weaknesses;

It emphasizes both the priority of these functions and the variability of time and space arising from their actuality; We have used comparison and analysis methods and on these basis we have analyzed parameters of small and medium enterprises in Georgia and EU;

We have emphasized that there should be regulation and taxation in favor of discriminatory small businesses and the state must eliminate all deviations that hin-

der its development; It is revealed that Georgia's transition to the European criteria has significantly increased the share of small and medium enterprises in the total number of enterprises, though it has decreased the share of medium and large enterprises.

Keywords: micro, small, medium and large enterprises; Method of comparison and analysis; Old and new methodology; Common sense and traditional economic thinking; The notion; Definition.

* * * *

თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკაში, მათ შორის საქართველოშიც, არ არსებობს მცირე და საშუალო საწარმოების ერთნაირი გაგება, რაც გარკვეულ გაუგებრობებსა და უხერხულობებს იწვევს. კერძოდ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მეთოდოლოგიის მიხედვით მცირე საწარმო უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე საგადასახადო კოდექსის მიხედვით აღიარებული მცირე მენარმის სტატუსი.

მცირე საწარმოების ქვეშ, მსოფლიო პრაქტიკიდან გამომდინარე, მოიაზრება მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოები. სწორედ ამიტომ ისმის კითხვა-როგორ გამოიყურება საქართველოს მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოების პარამეტრები ევროკავშირის ქვეყნების შესაბამის მაჩვენებლებთან შედარებით? - დღეისათვის **ევროკომისია** მიკრო, მცირე, საშუალო და მსხვილ საწარმოებს განსაზღვრავს 2005 წლის 1 იანვრიდან მოქმედი კრიტერიუმების მიხედვით. **ევროკომისიის** მიხედვით მიკრო, მცირე, საშუალო და მსხვილი საწარმოების კლასიფიკაცია ასეთნაირად ხდება (იხ. ცხრილი №1).

მოხმობილი №1 ცხრილიდან ჩანს, რომ ევროკომისიის მიხედვით მსხვილ საწარმოში დასაქმებულთა რაოდენობა უნდა აღემატებოდეს 250 კაცს, ხოლო მაქსიმალური წლიური ბრუნვა - 50 მილიონ ევროს; შესაბამისად, საშუალოში - 249 კაცს და - 50 მილიონ ევროს; მცირე საწარმოში - 49 კაცს და - 10 მილიონ ევროს; მიკრო საწარმოში კი დასაქმებულთა რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 9 კაცს, ხოლო მაქსიმალური წლიური ბრუნვა არ უნდა აღემატებოდეს 2 მილიონ ევროს. (**Гурьянов 2011, 4**). ხაზგასასმელია ისიც, რომ საქართველოში 2017 წლამდე საწარმოთა ზომა განისაზღვრებოდა 2002 წელს შემუშავებული მეთოდოლოგიით, რომელიც ემყარებოდა საწარმოთა ბრუნვასა და დასაქმებულთა საშუალო წლიურ რაოდენობას. შესაბამისად,

ცხრილი №1 ევროკომისიის მიხედვით მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოების კლასიფიკაცია

ზომა	დასაქმება	ბრუნვა (მლნ ევრო)	ან აქტივები (მლნ ევრო)
მსხვილი	>250	> 50	> 43
საშუალო	<250	≤ 50	≤ 43
მცირე	< 50	≤ 10	≤ 10
მიკრო	<10	≤ 2	≤ 2

წყარო: Гурьянов П., Критерии определения размеров малого и среднего бизнеса. №10, 2011с.4.

მსხვილ საწარმოებს განეკუთვნებოდა საწარმო, სადაც დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა აღემატებოდა 100 კაცს და საშუალო წლიური ბრუნვის მოცულობა - 1.5 მლნ. ლარს; საშუალო ზომის საწარმოებში შედიოდა ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმო, რომელშიც დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა მერყეობდა 20-დან 100 კაცამდე, ხოლო საშუალო წლიური ბრუნვის მოცულობა – 0.5 მლნ. ლარიდან 1.5 მლნ. ლარამდე; მცირე ზომის საწარმოებს მიეკუთვნებოდა ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმო, რომელშიც დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა არ აღემატებოდა 20 დასაქმებულს და საშუალო წლიური ბრუნვის მოცულობა არ აღემატებოდა 0.5 მლნ. ლარს.

საქართველოს ევროკავშირზე ორიენტაციამ და დინამიურმა სამეურნეო პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ 2002 წლის საქსტატის მიერ დადგენილი ნორმები (500,000 ლარის ქვემოთ მცირე, 500,000-დან 1,500,000-მდე საშუალო და 1,500,000 ზევით მსხვილი) აღარ შეესაბამებოდა თანამედროვე ეკონომიკური განვითარების რეალობას და, მითუმეტეს, ევროპის ქვეყნებში დადგენილ მცირე და საშუალო საწარმოების განმსაზღვრელ პარამეტრებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, „ევროსტატის“ კრიტერიუმების გათვალისწინებით საქართველოს

სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის (საქსტატის) მიერ შემუშავდა რეკომენდაცია მცირე და საშუალო საწარმოთა განმარტების განახლებისთვის, დასაქმებულთა რაოდენობისა და საწარმოთა ბრუნვის მოცულობის გათვალისწინებით, მაგრამ განსხვავებული ზღვრული მაჩვენებლებით. ბრუნვის მაჩვენებლის კრიტერიუმის გამოყენების შემთხვევაში კი, დიაპაზონის განსაზღვრისას გამოყენებულ იქნა მსყიდველობითი უნარის პარიტეტი (PPP) (2016-2017 წლების სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში, 2016). შესაბამისად, საქართველოში 2017 წლის აპრილიდან განახლდა მცირე და საშუალო საწარმოთა განმარტება და გარკვეულწილად დაუახლოვდა ევროსტატის განსაზღვრებას. საქსტატის განახლებული მეთოდოლოგიის მიხედვით საწარმოების ზომის მიხედვით დაყოფის კრიტერიუმები ასე გამოიყურება (იხ. ცხრილი №2).

№2 ცხრილიდან გამომდინარე, საქსტატის ახალი მეთოდოლოგიით მსხვილ საწარმოებში მოიაზრება საწარმო, სადაც დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა აღემატება 249 კაცს და საშუალო წლიური ბრუნვის მოცულობა 60 მლნ. ლარს; საშუალო ზომის საწარმოებს მიეკუთვნება ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმო, რომელშიც დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა მერყეობს 50-დან 250 კაცამდე, ხოლო

ცხრილი №2 საქსტატის მიხედვით მიხედვით მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოების კლასიფიკაცია

ზომა	დასაქმება	ბრუნვა (მლნ ლარი)
მსხვილი	>250	> 60
საშუალო	<250	≤ 60
მცირე	< 50	≤ 12
მიკრო	<10	≤ 2

წყარო: საქსტატი

საშუალო წლიური ბრუნვის მოცულობა – 12 მლნ. ლარიდან 60 მლნ ლარამდე; მცირე ზომის საწარმოებს მიეკუთვნება ყველა ორგანიზაციულ - სამართლებრივი ფორმის საწარმო, რომელშიც დასაქმებულია საშუალო წლიური რაოდენობა არ აღემატება 50 დასაქმებულს და საშუალო წლიური ბრუნვის მოცულობა არ აღემატება 12 მლნ. ლარს.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მეთოდოლოგია ითვალისწინებს დასაქმებულთა რაოდენობასა და ბრუნვის მოცულობას, მაგრამ გაზრდილია მათი ზღვრული მაჩვენებლები: მცირე საწარმოში დასაქმებულთა რაოდენობის ზღვარი 2.5-ჯერ, ხოლო წლიური ბრუნვის მოცულობის ზღვარი 24-ჯერაა გაზრდილი; საშუალო საწარმოში, როგორც დასაქმებულთა რაოდენობის ზღვარი, ასევე წლიური ბრუნვის მოცულობის ზღვარი გაზრდილია 5-ჯერ; მსხვილ საწარმოში დასაქმებულთა რაოდენობის ზღვარი 2.5-ჯერ, წლიური ბრუნვის მოცულობის ზღვარი კი 40-ჯერაა გაზრდილი. ჩვენი აზრით, კვლევების პროცესში გაურკვევლობების გამორიცხვისათვის მიკრო ბიზნესის პარამეტრებიც უნდა დაუახლოვდეს ევროსტატის პარამეტრებს.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მეთოდოლოგიის პარალელურად, მენარმეობის ლეგალიზაციისა და გააქტიურებისათვის 2018 წლის პირველი ივლისიდან ამოქმედდა მცირე ბიზნესის დაბეგვრის შეღავათიანი საგადასახადო რეჟიმი, რის შედეგადაც მცირე ბიზნესისთვის საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთი შემცირდა ხუთჯერ - 5%-იდან 1%-მდე, ხოლო მცირე ბიზნესის ერთობლივი შემოსავლის შეზღუდვის ნორმა გაიზარდა ხუთჯერ - 100 000 ლარიდან 500 000 ლარამდე. მცირე მენარმე 1%-იან ბრუნვის გადასახადს გადაიხდიან თვის ბოლოს და არა წინასწარ, ე. წ. საავანსო რეჟიმში. მენარმეები უზრუნველყოფილი არიან, აგრეთვე, გამარტივებული საგადასახადო აღრიცხვით, რათა მინიმუმამდე შემცირდეს საგადასახადო ადმინისტრირების ხარჯი. ვფიქრობთ, ეს სიახლე გაზრდის რეგისტრირებულ საწარმოთა რაოდენობას, გააფართოებს ოფიციალურ მენარმეთა ბაზას, რადგანაც დასაწყისშივე ძალიან ბევრ, დაახლოებით 120 ათასამდე ადამიანს შეეხება და შემდგომ შესაძლოა მათი რაოდენობა 150-200 ათას მენარმემდეც გაიზარდოს. ეს იმ შემთხვევაში, თუ ისინიც მოახდენენ თავისი საქმიანობის რეგისტრაციას-ლეგალიზაციას, ვინც დღეს „ჩრდილშია“.

საგადასახადო კანონმდებლობით, მენარმე ფიზიკური პირი უფლებამოსილია მცირე ბიზნესის სტატუსის მინიჭების მიზნით მიმართოს შემოსავლების სამსახურს, რომელიც გასცემს მცირე ბიზნესის სერტიფიკატს. მცირე ბიზნესის სტატუსის მენარმე ფიზიკური პირი ითვლება მცირედ და სარგებლობს დაბეგვრის შეღავათიანი რეჟიმით იმ შემთხვევაში, თუ მისი ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული წლიური ერთობლივი შემოსავალი

არ აღემატება 500 000 ლარს. ამასთან, მცირე მენარმე გადაცდება თუ არა წლიური ერთობლივი შემოსავლის 100 000 ლარიან ზღვარს, იხდის დღგ-ს, მაგრამ 500 000 ლარამდე წლიური ბრუნვის შემთხვევაში, განსხვავებით ადრე მოქმედი საკანონმდებლო ნორმისაგან, ინარჩუნებს მცირე ბიზნესის მენარმე ფიზიკური პირის სტატუსს და იხდის შეღავათიან 1%-იან ფიქსირებულ გადასახადს. 500 000 ლარზე ზევით წლიური ერთობლივი შემოსავლის შემთხვევაში კი მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირის დასაბეგარი შემოსავალი იბეგრება 3 პროცენტით. მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე მენარმე ფიზიკური პირი ამ ნაწილის მიხედვით დადგენილი განაკვეთით იბეგრება შესაბამისი თვის (ერთობლივი შემოსავლის 500000-ლარიანი ზღვრის გადაჭარბების დაფიქსირებისთვის) დასაწყისიდან კალენდარული წლის დასრულებამდე. მცირე საწარმოს სტატუსი უქმდება, თუ პირის ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებულმა ერთობლივმა შემოსავალმა 2 კალენდარული წლის მიხედვით, თითოეული კალენდარული წლის განმავლობაში 500 000 ლარს გადააჭარბა. თუმცა, საქსტატის კლასიფიკაციით 12 მილიონ ლარამდე წლიური შემოსავლის შემთხვევაში მცირე ბიზნესად რჩება. გამოდის, რომ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მეთოდოლოგიის მიხედვით განსაზღვრული მცირე საწარმო უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე საგადასახადო კოდექსის მიხედვით აღიარებული მცირე მენარმის სტატუსი. ამან სხვადასხვა პროგრამების განხორციელებისა და შეფასებისას შეაძლებელია გამოიწვიოს სერიოზული გაუგებრობები. აღნიშნულის თავიდან აცილებისათვის საჭიროა მცირე მენარმის სტატუსის განმსაზღვრელი ზღვრების გადახედვა, რადგან სახეზეა დიდი განსხვავება სტატისტიკური მეთოდოლოგიით განსაზღვრულ საწარმოს ზომებსა (ზედა ზღვარი: 12 მლნ ლარი) და დაბეგვრის მიზნებისთვის განსაზღვრულ საწარმოს ზომებს შორის (ზედა ზღვარი: 500 ათასი ლარი). შესაბამისად, რეალურად ნაკლები საწარმო სარგებლობს ამ სტატუსით მაშინ, როცა საწარმო რომელიც არ სარგებლობს შეღავათიანი დაბეგვრის სისტემით მაინც მცირე საწარმოს კატეგორიაში ხვდება სტატისტიკის მეთოდოლოგიის მიხედვით, რადგან ამას ემატება ის საწარმოები, რომელთა წლიური შემოსავალი აღემატება 500 ათას ლარს და ნაკლებია 12 მლნ ლარზე.

ამგვარად, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ განხორციელებული ცვლილება ბიზნესის კლასიფიკაციის მეთოდოლოგიაში თავსებადია ევროკავშირის მეთოდოლოგიასთან. თუმცა, შემოსავლების სამსახური არ მიჰყვება ამ ცვლილებას, რაც მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარებას ქვეყანაში მნიშვნელოვნად აფერხებს. სწორედ ამიტომ, ეკონომიკური რეფორმის ფარგლებში აუცილებელია საგადასახადო და სტატისტიკური მიზნებისთვის გამოყენებული მცირე და საშუალო ბიზნესის განსხვავებული განმარტე-

ბების შესაბამისობაში მოყვანა, უნიფიცირება.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მცირე მეწარმის სტატუსის შემოღებას სიკეთებთან ერთად, შესაძლებელია მოჰყვეს საბიუჯეტო და სხვა სახის უარყოფითი ეფექტიც. სახელმწიფო ბიუჯეტს დაახლოებით 40 მლნ ლარი დააკლდება (<http://eugeorgia.info/ka/>). რაც შეეხება რისკ-ფაქტორებს, რომელიც შეიძლება გამოვლინდეს ამ საკანონმდებლო ცვლილების შემდეგ და რამაც შესაძლოა დამატებით შეამციროს საგადასახადო შემოსავლები საშემოსავლო გადასახადის ჭრილში, მდგომარეობს შემდეგში: მომსახურების სფეროში, მაგ: სამშენებლო ბიზნესში, პირებს, რომლებიც სარემონტო მომსახურებაზე არიან დასაქმებული, შეუძლიათ მიიღონ მცირე ბიზნესის მეწარმე ფიზიკური პირის სტატუსი, რაც არ შედის აკრძალული საქმიანობების ჩამონათვალში, ხოლო დამქირავებელი (ამ შემთხვევაში სამშენებლო კომპანია) აღარ დაბეგრავს საშემოსავლო გადასახადით, ანუ ნაცვლად 20%-ისა (საშემოსავლო გადასახადი) დაიბეგრებიან 1%-ით (მცირე ბიზნესის სტატუსი). აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ეს არის საკმაოდ დიდი რისკი იმისა, რომ ბიუჯეტში შემოვიდეს უფრო ნაკლები შემოსავლები საშემოსავლო გადასახადის ჭრილში, ვინემ დაგეგმილია (**ბუკია 2019, 28**)

აღსანიშნავია, რომ ევროკრიტერიუმებზე გადასვლამ ავტომატურად გაზარდა მცირე და საშუალო საწარმოების რაოდენობა, ხოლო საშუალო და მსხვილი საწარმოების რაოდენობა შეამცირა. აღნიშნულის გამო საქართველოს ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების 70% მხოლოდ 350 მსხვილი საწარმოს გადასახადებით ყალიბდება. დანარჩენი 30% კი, მცირე ბიზნესის საგადასახადო შეღავათების გათვალისწინებით, მცირე და საშუალო ბიზნესზე მოდის (<https://www.interpressnews.ge>). იკვეთება, რომ მთელი ქვეყანა 350 მსხვილი მეწარმის ამარაა დარჩენილი. სწორედ ამიტომ, საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოებისათვის, მეწარმეთა თანაბარ პირობებში ჩაყენებისათვის, მცირე საგადასახადო ტვირთისა და ეკონომიკის ლეგალიზაციისათვის მიზანშეწონილია მცირე საგადასახადო შეღავათები და საგადასახადო ტვირთის არა რამდენიმე ასეულ, არამედ რამდენიმე ათეულობით ათას მეწარმეზე გადანაწილება.

ქვეყანაში მსხვილ ქალაქებსა და რეგიონებს შორის ეკონომიკური უთანასწორობის შემცირების, რეგიონული ბიზნესის კონკურენტუნარიანობის ზრდის, რეგიონში თანამედროვე ბიზნეს პრაქტიკის დამკვიდრების, დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნის, გამომუშავებული შემოსავლების რეგიონებშივე ათვისების, რეგიონული პროდუქციის დივერსიფიკაციისა და რეგიონის მკვიდრთა მიგრაციის შემცირების მიზნით საქართველოს საგადასახადო კოდექსში შეტანილი ცვლილებებით 2011 წელს ამოქმედდა მიკრო ბიზნესის ხელშეწყობის პროგრამა. აღნიშნული პროგრამა გამიზნულია

რეგიონებში როგორც საკუთარი ახალი ბიზნესის წამოწყებისთვის, ასევე არსებულის გაფართოება/გადაიარაღებისთვის. კონკრეტულად, ფინანსური დახმარების განევის გზით (ფინანსური მხარდაჭერა: ერთ მეწარმეზე მაქს. 5,000 ლარი; ორ მეწარმეზე მაქს. 10,000 ლარი; მეწარმეთა ჯგუფზე მაქს 15,000 ლარი. თანამონაწილეობა: მოთხოვნილი თანხის მიწოდება 20%) რეგიონის მაცხოვრებლებს ეძლევათ შესაძლებლობა წამოიწყონ საკუთარი საქმე, ხოლო ტექნიკური მხარდაჭერის კომპონენტის (პროფესიონალური ბიზნეს კონსალტინგი, ბიზნეს უნარების ტრენინგი, ბიზნეს გეგმების მიღება, ინდივიდუალური კონსულტაციები) არსებობა უზრუნველყოფს დაინტერესებული პირების ცოდნის ამაღლებას ბიზნესის კეთების კუთხით.

საგადასახადო კანონმდებლობით მიკრო მეწარმის სტატუსის მოსაპოვებლად, ფიზიკური პირი უფლებამოსილია მიმართოს შემოსავლების სამსახურს თუ იგი აკმაყოფილებს სამ მოთხოვნას: 1. საქმიანობას ეწევა დამოუკიდებლად და არ ყავს დაქირავებული მუშა-ხელი; 2. მისი ერთობლივი შემოსავალი 1 იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით არ აღემატება 30.000 ლარს; 3. მისი საქმიანობა არ ხვდება მთავრობის N 415-ე დადგენილებით ჩამოთვლილ აკრძალული საქმიანობათა სიაში. მიკრო მეწარმის სტატუსი შეიძლება მიენიჭოს მხოლოდ ფიზიკურ პირს, რაც განაპირობებს მის სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმში ყოფნას, კერძოდ *მიკრო ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირი არ იხდის საშემოსავლო გადასახადს და სარეგისტრაციო გადასახადებს* (<http://www.enterprisegeorgia.gov.ge/ka>).

გასულ წლის 20 აგვისტოდან პროგრამა ახალი პირობებით განახლდა. შესაბამისად, საგრანტო თანხა ერთ მეწარმე სუბიექტზე 20 000 ლარამდე გაიზარდა და ასევე შესაძლებელია არსებული, 2015-2017 წლებში დაფინანსებული ბენეფიციარების (სტარტაპების) განმეორებით დაფინანსება. იმისთვის, რომ მეწარმე სუბიექტებს/მეწარმე სუბიექტთა ჯგუფს კვლავ ჰქონდეს პროგრამის ფარგლებში გრანტის მიღების შესაძლებლობა, მათ უნდა წარადგინონ პროექტი, რომელიც შეეხება მათთვის უკვე დაფინანსებული საქმიანობის გაფართოება/გადაიარაღებას. განსხვავებულად განისაზღვრება თანამონაწილეობის წილიც – პროგრამის მოსარგებლის/მოსარგებლეთა ჯგუფის მიერ პროგრამაში თანამონაწილეობის წილი განისაზღვრება დაფინანსების თანხის არანაკლებ 50 პროცენტით მაშინ, როდესაც პროგრამის ახალი ბენეფიციარის მიერ პროგრამაში თანამონაწილეობის წილი განისაზღვრება დაფინანსების თანხის არანაკლებ 20 პროცენტით. ასევე, გაზრდილია დაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა და ნაცვლად 15 000 ლარისა, შეადგენს 20 000 ლარს.

სააგენტოს “ანარმოე საქართველოში” ფარგლებში, მიკრო ბიზნესთან დაკავშირებით, 2015-2018 წლებში, მხარდაჭერილია 6 212 პროექტი, რომელთა

ჯამური ინვესტიციის მოცულობა შეადგენს 61 მლნ ლარზე მეტს, ამასთანავე თანადაფინანსების სახით გაიცა 46.9 მლნ ლარი, სადაც ჯამში დაფინანსებულია 9,384 ბენეფიციარი. შევნიშავთ, რომ აღნიშნულ პროგრამაზე რეგისტრაცია წელიწადში ერთხელ ცხადდება (**თავისუფლება, 2018, 33**).

კანონით მინიჭებული პრივილეგიების შესანარჩუნებლად, სამეურნეო პრაქტიკიდან გამომდინარე, მიკრო მენარმე ზოგჯერ იძულებულია ან საერთოდ არ გამოიყენოს დაქირავებული შრომა, ან დაასაქმოს ოჯახის წევრები, ან არალეგალურად დაასაქმოს ადამიანები. შემოსავლის ზედა ზღვარიც საკმაოდ დაბალია. თვეში საშუალოდ 2500 ლარის შემოსავალი მენარმისთვის, რომელიც მოგებაზეა ორიენტირებული ადვილი მისაღწევია. სტიმული, რომ მენარმემ არ გადაიხადოს საშემოსავლო გადასახადი, ამცირებს მუშაკთა დაქირავებით წარმოების გაფართოებისა და წლიური შემოსავლების გაზრდის სურვილს. ეს მაშინ, როდესაც უცხოელმა ბიზნესმენმა, მაგალითად, აშშ-ი საკუთარი საქმე, რომ წამოიწყოს სხვა მოთხოვნებთან ერთად სულ ცოტა ადგილობრივი 5-6 კაცი მაინც უნდა დაასაქმოს. თვით „სტრატეგიაშიც“ ხაზგასმულია, რომ მცირე და საშუალო საწარმოები არიან ერთ-ერთი მთავარი ძალა სამუშაო ადგილების შესაქმნელად და აქ დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდა პრიორიტეტულია. ნათქვამიდან გამომდინარე, შეღავათები არ უნდა აფერხებდეს ბიზნესის ზრდა-განვითარებას, ბრუნვის ზრდასა და მუშაკთა ოფიციალურად დაქირავებას (**სამადაშვილი 2016, 41**).

გამომდინარე იქიდან, რომ სხვადასხვა ქვეყანაში საწარმოების ზომების მიხედვით კლასიფიკაციის კრიტერიუმები სპეციფიკურია, ჩვენ ვემხრობით შემდეგ თვალსაზრისს: საწარმო მიეკუთვნება მცირე და საშუალო ბიზნესის სფეროს იმ შემთხვევაში, თუ იგი აკმაყოფილებს კონკრეტულ ქვეყანაში მცირე და საშუალო ბიზნესის სუბიექტების კლასიფიკაციის კრიტერიუმებს. ამასთან, კრიტერიუმების ზღვრები დაფუძნებულია ამ ეტაპზე ქვეყნის ეკონომიკის და კომპანიების განვითარების მაჩვენებლებს და შესაბამისობაშია სტატისტიკის წარმოების ევროპულ კრიტერიუმებთან. ამგვარად, მცირე ბიზნესი არის მცირე საწარმოების ერთობლიობა, რომელიც აკმაყოფილებს საქართველოში გამოყენებულ მცირე და საშუალო ბიზნესის სუბიექტების კლასიფიკაციის კრიტერიუმებს, ზღვრებს და რომელსაც შედარებით მცირე კაპიტალდაბანდებათი შეუძლია სწრაფად გაზარდოს ეკონომიკაში საქონელმწარმოებელთა რაოდენობა და ოპერატიულად დააკმაყოფილოს საქონელზე და მოსახურებაზე მოსახლეობის გაზრდილი და მრავალფეროვანი მოთხოვნილებანი. სწორედ ამიტომ, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისა და შემდგომ მისი განვითარების ყველაზე რეალური და ეფექტიანი საშუალებაა მცირე საწარმოების ფართოდ გაშლა-განვითარება.

უფრო კონკრეტულად, თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკაში მცირე საწარმოები თავიანთი მრავალფეროვანი ფუნქციებით ხელს უწყობენ:

ჯერ ერთი, პრივატიზებას და ამ გზით დამოუკიდებელ საქონელმწარმოებელთა გამრავლებას, ანუ საბაზრო, კონკურენტულ ურთიერთობაზე გადასვლას. ეს ფუნქცია განსაკუთრებით აქტუალური იყო საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდის დასაწყისში. ეს მაშინ, როცა უმსხვილესი თანამედროვე კორპორაციები IBM, MacDonald's, Microsoft და სხვები, სწორედ რომ, მცირე ზომის საწარმოებიდან არიან დაბადებული. ამერიკაში გავრცელებულია გამონათქვამი, რომლის მიხედვითაც „ამერიკული ეკონომიკის ხერხემალს დიდი კორპორაციები წარმოადგენენ, მის კუნთებს კი, მცირე ფირმები ქმნიან“ (**Edward 1963, 1,2**); მეორე, მომხმარებელბთან უშუალო კონტაქტის გამო მოთხოვნილებისადმი ოპერატიულ რეაგირებას და მის შესაბამისად საქონლის, მომსახურების, ტექნოლოგიის, მართვის ფორმების, ეკონომიკური სტრუქტურის და ა. შ. გარდაქმნას ანუ ბაზრის საზოგადოების მოთხოვნებისაკენ შემოტრიალებას და სტაბილიზაციას; მესამე, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, დასაქმების ხელშეწყობასა და უმუშევრობის დონის შემცირებას; მეოთხე, მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფების (სტუდენტები, მოსწავლეები, დისახლისები, შრომისუნარშეზღუდულები, პენსიონერები და სხვა) სრული და არასრული სამუშაო დღით შრომით საქმიანობაში ჩართვას და ინკლიუზიურ ეკონომიკურ ზრდას; მეხუთე, ყოფილ პატიმართა და პრობაციონერთა საზოგადოებასთან რეინტეგრაციას, რესოციალიზაციის და დეკრიმინალიზაციას; მეექვსე, მსხვილთან შედარებით ნაკლები კაპიტალითა და რესურსებით საქმის დაწყებას და წარმოების განვითარებას; მეშვიდე, კერძო ინიციატივისა და ინოვაციური საქმიანობის გამოვლენისათვის ფართო ასპარეზის შექმნას. სიახლის გამოცდას, სწრაფ დანერგვას და ახალი საქონლის გამოშვებაზე გადასვლას; მერვე, ადგილობრივი წარმოებით არაგონივრული იმპორტის ჩანაცვლებას, ექსპორტის წახალისებასა და ინტერნაციონალიზაციას; მეცხრე, მსხვილი კომპანიების ლოგისტიკაში და დისტრიბუციაში მომსახურებას, ანუ ბიზნეს-ქსელის შექმნას; მეათე, ხელისუფლების ადგილობრივი თვითმართვის ორგანოებისათვის სამეურნეო საფუძვლების განმტკიცებას და თვითუზრუნველყოფადი ეკონომიკური სტრუქტურის ჩამოყალიბებას, რადგანაც ისინი, უპირატესად, ადგილობრივი რესურსებით და ადგილობრივი ბაზრისთვის საქმიანობენ; მეთერთმეტე, ქვეყანაში საშუალო კლასის ფორმირებას, რომელიც არის ეკონომიკური უსაფრთხოების, სიღარიბის დაძლევისა და პოლიტიკური სტაბილურობის გარანტი; მეთორმეტე, ემანსიპაციისა გამო ქალთა ჩაბმას მცირე ბიზნესში, ანუ ბიზნეს-უმენტა მომრავლებით ინკლიუზიური ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობას; მეცამეტე, ცენტრსა და

რეგიონებს შორის ეკონომიკური უთანასწორობისა და შემოსავლებრივი უთანაბრობის შერბილებას; მეთოთხმეტე, საქმის წამოწყების და პროფილის შეცვლის სიიოლეს; მეთხუთმეტე, მოქნილ მენეჯმენტს, ტრადიციულ გემოვნებასთან და სტანდარტებთან იოლად შეგუებას. ბიუჯეტის შემოსავლების ზრდას და ხარჯების შემცირებას. შემოსავლების მხრივ მცირე ბიზნესის განვითარება ქმნის ახალ საგადასახადო ბაზას, რაც ბიუჯეტში დამატებითი შემოსავლების სახით აისახება. ხარჯვით ნაწილში მცირე ბიზნესის განვითარება ზრდის ამ სფეროში დასაქმებულთა შემოსავლებს, რაც ამცირებს ბიუჯეტიდან შესაბამის სოციალურ ტრანსფერების გამოყოფის შესაძლებლობას. სწორედ ჩამოთვლილი ღირსებების უპირატესობის გამოა, რომ აშშ-ის მართო მრეწველობაში მოქმედებს 3 მილიონი მცირე საწარმო. ისინი ეროვნული პროდუქტის დაახლოებით ნახევარს აწარმოებენ. ის, რომ იაპონია თავისი ეკონომიკური განვითარების დონით ერთ-ერთი მონინავა მსოფლიოში, მცირე და საშუალო საწარმოებს უნდა უმაღლოდეს. აქ საყოველთაოდ ცნობილი მსხვილი კონცერნები ეროვნული ეკონომიკის აისბერგების მხოლოდ მწვერვალს წარმოადგენენ, საფუძველი მცირე და საშუალო საწარმოებია. მათზე მოდის რეალიზებული სამრეწველო პროდუქციის დაახლოებით 53%, საბითუმო ვაჭრობის 60% და საცალო ვაჭრობის 80%-ზე მეტი. შევნიშნავთ, რომ ჩამოთვლილი ფუნქციების პრიორიტეტულობა, აქტუალობიდან გამომდინარე, დროსა და სივრცეში იცვლება. მცირე საწარმო განსაკუთრებით აქტუალური იყო განვითარებული ეკონომიკის ქვეყნებში, როცა სრულყოფილი კონკურენციის საბაზრო ეკონომიკას აშენებდნენ. მცირე საწარმოს მნიშვნელობა აქტუალურია მბრძანებლურიდან საბაზრო ეკონომიკურ სისტემაზე გადასვლის, ამ სისტემის განმტკიცებისა და განვითარების პროცესში (**სამადაშვილი 2019,64**).

მცირე საწარმოს აქვს გარკვეული სუსტი მხარეებიც. ესაა: წარუმატებლობის მაღალი მაჩვენებელი. მცირე ფირმები უფრო სწრაფად იბადებიან, მაგრამ ასევე სწრაფად კოტრდებიან. გაეროს მონაცემებით, არსებობის ერთი წლის შემდეგ ახლად შექმნილი მცირე და საშუალო საწარმოების დაახლოებით 50% რჩება მოქმედი სუბიექტების რიცხვში, 3 წლის შემდეგ - 7-8%, ხოლო 5 წლის შემდეგ - არა უმეტეს 3%. ამავე დროს, მათი საერთო რიცხვი, როგორც წესი, იზრდება ან უცვლელი რჩება, რადგან ლიკვიდირებული საწარმოების ადგილზე მუდმივად იქმნება ახლები (**Зарубежный опыт, www.giac.ru**). აღნიშნული წარუმატებლობის უმთავრესი მიზეზი საწარმოს შექმნის სიადვილეა, ხოლო შედეგი-ცუდი მართვა. ფაქტიურად საკუთარი საქმის დამოუკიდებლად ორგანიზება ბევრად იოლია, ვიდრე თავისუფალი სამუშაო ადგილის მოძიება. ამიტომ მცირე ბიზნესში ხშირად შემთხვევითი, სათანადოდ მოუმზადებელი ადამიანები ხვდებიან; საქმიანობის

წარმართვის გამოუცდელობა. ხშირად მცირე საწარმოები განიცდიან წარუმატებლობას იმის გამო, რომ ვერ ართმევენ თავს გაზრდილ მმართველურ მოთხოვნებს. ერთია-ათმუშაკიანი მაღაზიის მართვა და სრულიად განსხვავებული რამა-ასკაციანი მაღაზიის ხელმძღვანელობა. ათმუშაკიანი მაღაზიის შემთხვევაში მენარმენი ახორციელებენ ვიზუალურ კონტროლს მათ განკარგულებაში არსებულ ყველაზე და ყველაფერზე. მაგრამ, როგორც კი იზრდება საწარმო ასკაციან კოლექტივამდე, საქირო ხდება მენარმეთა გადასვლა საქმის დაგეგმვისა და კონტროლის შედარებით რთულ სისტემაზე. სამწუხაროდ, ხშირად მათ არ ჰყოფნიტ მმართველური ოსტატობა საწარმოს გადარჩენისა და განვითარებისათვის აუცილებელი ტალანტიანი ადამიანების გამოვლენისა და დაქირავებისათვის. მათგან განსხვავებით მსხვილი კორპორაციის პრეზიდენტები უფრო ხშირად პროფესიონალი ხელმძღვანელები არიან. ისინი ოსტატურად ფლობენ რა მართვის საუკეთესო და თანამედროვე საშუალებებს, უნარიანად დირიჟორობენ ათობით მცოდნე ადამიანის ტალანტს კომპანიის პრობლემების გადაჭრისა და შესაძლებლობების რეალიზაციისათვის; ბიზნეს-პარტნიორებისაგან ნდობის შედარებით ნაკლები ხარისხი; ფინანსებზე, საკრედიტო რესურსებისადმი შეზღუდული ხელმისაწვდომობა; საგადასახადო კანონმდებლობის სუსტი ცოდნა; მწირი ფინანსების გამო კვალიფიციური ბუღალტრის დაქირავების შეუძლებლობა; კაპიტალდაბანდების დაკარგვის მაღალი რისკი; კანონებში ხშირი და სწრაფი ცვლილებების გამო მათი დროული გაცნობის სიძნელე; მასში ეროვნულ უმცირესობათა სუსტი წარმომადგენლობა; საზოგადოებაში წინასწარ შექმნილი ცუდი აზრი და სხვა.

ზემოთქმულთან კონტექსტში ხაზგასასმელია, რომ სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპია ყველა საწარმოს თანაბარ პირობებში ჩაყენება რეგულირებისა და საგადასახადო თვალსაზრისით. ამასთან, ყველა საფუძველი არსებობს ითქვას, რომ რეგულირება და დაბეგვრა უნდა იყოს დისკრიმინაციული მცირე ბიზნესის სასარგებლოდ და სახელმწიფომ უნდა აღმოფხვრას ყველა ის გადახრა, რომელიც აფერხებს მის განვითარებას. ამ თვალსაზრისით, ყველაზე საზიანოა ეკონომისტთა საერთაშორისო კავშირი, რომელიც ამტკიცებს, რომ ყველა საწარმო უნდა დაექვემდებაროს ერთიადიგივე წესებს (**Горфинкель 2009, 219-220**). გასაკვირი არ არის, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდი და მსოფლიო ბანკი მხარს უჭერს ამ მოსაზრებას. თუმცა, როგორც საერთაშორისო გამოცდილება გვიჩვენებს, მცირე ბიზნესი წარმატებით ვითარდება იმ ქვეყნებში, სადაც საღი აზრი დომინირებს ტრადიციულ ეკონომიკურ შეხედულებაზე. ვფიქრობთ, ეს ჭეშმარიტება გათვალისწინებული უნდა იქნას ქართულ სინამდვილეშიც.

და ბოლოს, მიუხედავად იმისა, რომ მცირე საწარ-

რმო, ძირითად როლს ასრულებდა ცივილიზაციის გავრცელებაში, იგი არასოდეს დაუფლებია საზოგადოებრივ ცნობიერებას. თანამედროვე პირობებში კი, სულ უფრო ხდება მცირე საწარმოების აღიარება ეკონომიკის შემოქმედებით ძალად. სწორედ ამიტომ, მცირე ბიზნესი თანამედროვე საზოგადოებაში, მათ შორის ქართულ ეკონომიკურ მეცნიერებაშიც, მუდმივად ყურადღების ცენტრში უნდა იყოს მოქცეული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბუკია ი. (2019). მცირე ბიზნესის ხელშეწყობი საგადასახდო პოლიტიკა საქართველოში. ჟურნალი "ეკონომიკა და ბიზნესი" გვ. 28, № 1.
2. გობეჯიშვილი ე. (2013). საქართველოში მცირე და საშუალო მენარმეობის სახელმწიფო რეგულირების სრულყოფის მიმართულებები. თბილისი.
3. თავისუფლება, სწრაფი განვითარება, კეთილდღეობა 2018-2020 წლების სამთავრობო პროგრამის შესრულების მიმდინარეობის შესახებ ანგარიში. სექტემბერი, 2018. გვ.33.
4. სამადაშვილი უ. (2016). დივერსიფიკაცია - სა-

ქართველოს ეკონომიკური ზრდის კატალიზატორი. თბ. გვ. 41.

5. სამადაშვილი უ. მცირე და საშუალო ბიზნესის არსი და როლი თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკაში. ჟურნ. ეკონომიკა და ბიზნესი. 2019წ. № 4.

6. საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების სტრატეგიის 2016-2017 წლების სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში. 2016 წელი.

7. Горфинкель В.Я. (2009). «Малый бизнес»: учебное пособие – М.: КНОРУС, 336 с. 219-22.

8. Гурьянов П., (2011). Критерии определения размеров малого и среднего бизнеса. №10, с.4.

9. Сирополись М.К. (1997). Управление малым бизнесом. Руководство для предпринимателей. Пер. с англ. М.: Дело 16.

10. „Сущность, роль и значение малого бизнеса“, гуманитарно-правовой портал, [www.psyera.ru](http://psyera.ru), <http://psyera.ru/6579/sushchnost-rol-i-znachenie-malogo-biznesa>.

11. <http://eugeorgia.info/ka/> - Europe for Georgia /ბოლო ნახვა 19 აგვისტო, 2019/.

12. <http://www.enterprisegeorgia.gov.ge/ka.mikro-da-mcire-metsarmeobisxshetsyobis-programa> /ბოლო ნახვა 12 აგვისტო, 2019/.